BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

Aderarea la zona euro: contează încotro se-ndreaptă reforma zonei euro?

Cluj, 21 martie 2017

Gabriela Mihailovici, Banca Națională a României

** Ideile exprimate în această prezentare aparțin autorului și nu reprezintă punctul de vedere oficial al BNR*

CUPRINS*:

1. **GEOPOLITICA ȘI MECANICA ADERĂRII LA ZONA EURO**
   - ***Scurtă sesiune de întrebări și răspunsuri***

2. **VULNERABILITĂȚILE ȘI LIMITELE REFORMELOR ZONEI EURO**
   - ***Scurtă sesiune de întrebări și răspunsuri***

3. **CE ESTE DE FĂCUT ÎN CAZUL ROMÂNIEI PENTRU TRECEREA LA EURO?**
   - ***Scurtă sesiune de întrebări și răspunsuri***

O parte din mesajele acestei prezentări sunt preluate din lucrarea ,,*Aderarea României la zona euro. Întrebarea este ÎN CE CONDIȚII!",* autori Dăianu, D., Kallai, E., Mihailovici, G., Socol, A., 2016, publicat în cadrul studiilor de strategii și politici SPOS, IER, noiembrie, disponibil la http://www.ier.ro/sites/default/files/pdf/SPOS_2016_Romania_si_aderarea_la_zona_euro.pdf

1. Geopolitica → cele mai mari provocări din ultimii 70 de ani:

- **Echilibrul puterii contează încă pe continentul european:**
  - același format politic de cca 300 de ani (după pacea de la Wesfalia, 1648): coaliția țărilor puternice *versus* țările mici, fără un stat-națiune dominant în jurul căruia să pivoteze Proiectu European

- **Contextul european și global contează dar nu este definitoriu:**
  - importanța relațiilor internaționale și naționale dintre politici *versus* economie, geografie, demografie, sociologie, etc.

- **Lupta de idei dintre adâncirea integrării europene și diferențierea în cadrul UE:**
  - reforma zonei euro *versus* tendințele de fragmentare/regionalizare, populism și neo-naționalism ca reacție de temere la pierderea identității naționale
  - **„multi-speed Europe"** oferă legitimitate pentru mai multă integrare, precum și flexibilitate→

1. Geopolitica → cele mai mari provocări din ultimii 70 de ani:

pentru viteze variabile (,,variable speeds'') de integrare și prioritizarea domeniilor de adâncire a integrării (de exemplu, Uniunea Bancară, capacitatea europeană unică de apărare,etc)

- **DAR** adâncește criza identității Proiectului unic European →exacerbează diviziunea E-V/N-S pe chestiuni de coordonare a politicilor fiscal-bugetare, sociale, sănătate, migrație, dezvoltare regională, statul de drept și standardele democratice europene, etc.
- O discuție detaliată despre Cartea Albă privind viitorul Europei este prezentată în *Anexa 1*

- **Criza economică a adâncit criza Proiectului European:**
  - zona euro nu dispune încă de un portofoliu solid de instrumente de absorbție a șocurilor asimetrice și de gestionare eficientă a unei noi crize
  - BCE a dus povara crizei dar în prezent și-a atins limitele - nu se poate substitui reformelor structurale→este necesară voința politică la nivel național pentru reforme

1. Mecanica aderării la zona euro → ce este crucial pentru funcționarea zonei euro

Din perspectiva politică – atinge problema **solidarității** între state:	Din perspectiva economică – atinge problema **stabilității** zonei euro:
Convergența reală = oglinda gap-ului social / condiții de viață →voința politică de a găsi *soluții* pentru:	**Convergența ciclică/convergența ciclurilor de afaceri** = oglinda gap-ului structural dintre economiile statelor→voința politică pentru *reforme structurale* și *coordonarea de politici:*
• politici mai eficiente de redistribuire a veniturilor pentru mai multe **bunuri publice europene** (scheme unice de sănătate, șomaj,politici anti-teroriste, etc = europenism distribuit uniform • mai multă coeziune socială - să sprijine politic proiectul euro (,,one-size fits all policy'' nu a avut efect uniform de creștere a standardelor de viață pentru toate statele, din cauza diferențelor structurale mari (E-V/N-S)	• acceptarea **transferurilor** dintre state/regiuni – noi instrum. unice de tip Eurobonds, Trezorerie, minister de finanțe etc. • **politica monetară unică –** eficacitatea sa depinde de eterogenitatea economiilor statelor zonei euro: - este eficace *dacă* economiile sunt cât mai omogene, se mută simultan prin fazele ciclurilor economice iar ciclurile economice se sincronizează perfect. - cu cât dezechilibrele sunt mai mari cu atât scade eficacitatea în absorbția șocurilor puternic asimetrice, în apropierea structurilor economice și a condițiilor de viață, mai ales dacă sistemul bancar se confruntă cu criză de lichiditate (Praet,2016) • **reforme în 3 domenii cheie:** piața muncii (flexibilitate), piața unică (competiție) și investiții (Raportul celor 5 președinți)

Sursa: Praet, 2016; auf dem Brinke, Enderlein, Haas, 2016; Endelein,2005

1. Mecanica aderării la zona euro / ce este crucial pentru un stat membru din afara zonei euro candidat pentru adoptarea euro

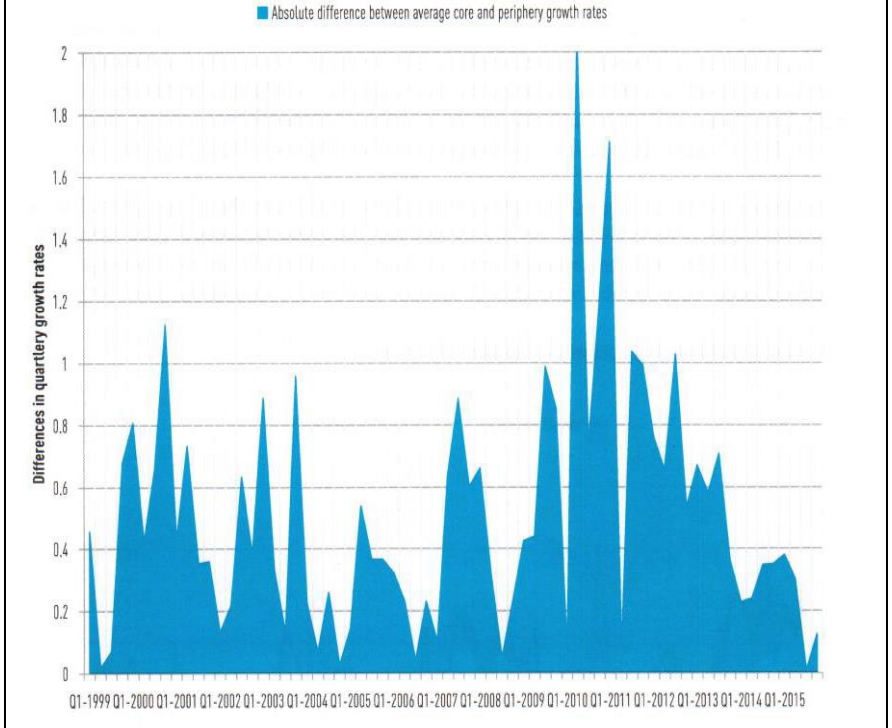
Divergența ciclică în UEM

FIGURE 2 ► Quarterly growth rates in core and periphery countries of the euro area

Note: Figure shows unweighted average for selected euro area member states in the geographic core (Austria, Belgium, Finland, France, Germany, Luxembourg, and Netherlands) and periphery (Greece, Ireland, Italy, Portugal, and Spain). Source: OECD stats, authors' calculation.

FIGURE 3 ► Difference in growth rates between the geographic core and periphery in the euro area

Note: Figure shows the absolute difference between the unweighted average of quarterly growth rates for selected euro area member states in the geographic core (Austria, Belgium, Finland, France, Germany, Luxembourg, and Netherlands) and the periphery (Greece, Ireland, Italy, Portugal, and Spain). Source: OECD stats, authors' calculation.

Sursa: auf dem Brinke; Enderlein, Haas, 2016; Endelein, 2005, p. 6,7

1. Mecanica aderării la zona euro / ce este crucial pentru un stat membru din afara zonei euro candidat – *continuare*:

Din perspectivă politică	Din perspectivă economică	Ce contează cu adevărat la nivel național („must-have'')
Adoptarea monedei unice este obligatorie prin Tratatul de aderare la UE și prin TFUE: • Toate statele membre din afara zonei euro sunt obligate să adopte moneda unică, mai puțin în cazul țărilor care au negociat derogări speciale (UK, DE, SE). **Decizia de intrare în zona euro este o deciziei politică a instituțiilor europene + a tuturor statelor membre :** • Este necesară ratificarea deciziei politice de către toate parlamentele naționale • Decizia de intrare în zona euro depinde de rezultatele evaluărilor economice ale instituțiilor europene (Rapoartele de convergență ale CE și ale BCE) și de avizele statelor membre în structurile și substructurile europene.	**Criterii de aderare:** • **Formal**: criteriile economice nominale de la Maastricht și criteriile juridice. • **Informal**: recuperea decalajului de convergență reală. **Condiții de ordin structural** - Evaluări suplimentare**:** • Mecanismul Semestrului European = procedurile de evaluare a sănătății economiei naționale pentru depistarea timpurie a dezechilibrelor și implementarea de măsuri corective. **Alte condiții** – alte evaluări**:** • Intrarea în Uniunea Bancară. • Intrarea în MCS II -economia se poate ajusta fără a utiliza cursul de schimb ca instrument de ajustare.	**Un nivelul semnificativ de convergență reală** pentru a obține: • Apropierea standardelor de viață ale cetățenilor statului candidat. • Mai mult sprijin politic și social. • Mai multă solidaritate în jurul Proiectului European pentru respingerea curentelor anti-UE. **Un nivel semnificativ de convergență ciclică** pentru: • Apropierea structurilor economice naționale de cele ale statelor competitive • Stabilitatea economică și financiară a țării pe termen mediu și lung. **creșterea robusteții economiei naționale**

1. Geopolitica și mecanica aderării la zona euro – *sesiune intermediară Q&A:*

Participanții sunt invitați să intervină cu comentarii în jurul următoarei întrebări :

Suferă în prezent Proiectul European de o criză de identitate?

Repere ajutătoare:

- *Este Europenismul uniform distribuit? (Fererra, Kuhn, 2017)*
- *Brexit-ul și populismul sunt reacții de frică la adresa pierderii identității naționale?*
- *Asumarea responsabilității pentru demararea procesului de aderare la zona euro este sau nu este parte a identității naționale?*

2. Ce nu merge în zona euro – principalele vulnerabilități*

a] Probleme de guvernanță politică:

- UE continuă să fie un proiect incomplet în absența uniunii fiscale și a uniunii politice

b] Probleme de guvernanță economică:

– integrarea nu generează automat convergență iar gap-ul structural dintre state/regiuni s-a adâncit

c] Probleme de guvernanță fiscală:

– UEM are o integrare fiscală limitată la un set de reguli comune

d] Probleme de guvernanță financiară:

– un sistem financiar-bancar complex și complicat, dominat de problema cercului vicios dintre marile bănci și autoritățile fiscale naționale→situație îngreunată în cazul țărilor cu datorii publice foarte mari

e] Probleme de guvernanță instituțională - *Eterogenitatea UEM* → divergențe între:

– planul național și planul supra-statal --> marginalizarea bunuri publice europene (menținerea păcii pe continent timp de 7 decenii, cele 4 libertăți, alocarea suficientă de resurse pentru sănătate, șomaj, etc.)
– politicile corecte (,,fair enough'') de redistribuire a veniturilor
– spațiul redus de manevră și ineficacitatea instrumentelor de atenuare a șocurilor puternice asimetrice

f] Probleme de hazard moral:

– în timp ce intrarea în ZE/UE este condiționată, rămânerea în ZE/UE este necondiționată și perenă.

* Textul este o sinteză a Capitolului 2 din lucrarea *,,Aderarea României la zona euro. Întrebarea este ÎN CE CONDIȚII!''*, autori Dăianu, D., Kallai, E., Mihailovici, G., Socol, A., 2016, publicat în cadrul studiilor de strategii și politici SPOS, IER, noiembrie, disponibil la http://www.ier.ro/sites/default/files/pdf/SPOS_2016_Romania_si_aderarea_la_zona_euro.pdf

2. Limite ale reformele implementate până acum în zona euro după declanșarea crizei*

a/ Limitări în domeniul fiscal:

– un set comun de reguli fiscale și o nouă arhitectură instituțională nu sunt suficiente pentru adâncirea uniuni fiscale; în plus, este nevoie de un cadru comun de politici fiscale și de noi instrumente (Eurobonds, Trezorerie comună, minister de finanțe unic) care să preia povara politicii monetare.

b/ Limitări în calea relansării creșterii economice durabile pe termen lung:

– stimulii monetari și-au atins limitele iar competitivitatea trebuie să fie pilonul central pentru o convergență reală pe termen mediu și lung; paralel, încurajarea investițiilor pe termen lung în proiecte trans-naționale.

c/ Limitări în domeniul financiar:

– proiectul UB este pe calea cea bună ***dar*** este incomplet fără forța politică de a rezolva chestiunile fiscale.

d/ Limitări în domeniul monetar:

– stabilitatea financiară a ZE rămâne fragilă dacă politica monetară nu primește sprijin în cazul unei noi crize

– Ce va fi să fie în cazul unei noi crize? Limitele politicii monetare unice a BCE.

* Textul este o sinteză a Capitolului 2 din lucrarea *„Aderarea României la zona euro. Întrebarea este ÎN CE CONDIȚII!”*, autori Dăianu, D., Kallai, E., Mihailovici, G., Socol, A., 2016, publicat în cadrul studiilor de strategii și politici SPOS, IER, noiembrie, disponibil la http://www.ier.ro/sites/default/files/pdf/SPOS_2016_Romania_si_aderarea_la_zona_euro.pdf

2. Vulnerabilitățile zonei euro - *sesiune intermediară Q&A:*

Participanții sunt invitați să intervină cu comentarii în jurul următoarei întrebări :

Ar trebui ca liderii europeni să se consacre mai mult politicilor de solidaritate (convergență reală) sau politicilor de stabilitate (convergență ciclică)?

Repere ajutătoare:

- *Împărțirea riscurilor versus împărțirea poverii, a notei de plată?*
- *Voința politică pentru mai multe transferuri (și instrumente care să faciliteze transferurile) sau pentru mai multe reforme?*

3. Ce este de făcut în cazul României pentru trecerea la euro?

Există în **dezbaterea internă curentă** **4 scenarii cu privire la trecerea la euro**:

(i) Scenariul trecerii la euro în anumite condiții - abordare prudentă, bazată de argumente raționale:

(i) **o masă critică de convergență sustenabilă** =grad mare de robustețe a economiei și dezvoltarea surselor de creștere economică sănătoasă=75%din media UE, cca 9-10 ani, 5%rată medie de creștere economică sustenabilă*

(ii) o zonă euro funcțională și

(iii) voința politică a decidenților (instituții comunitare+state membre) pentru politici de extindere a zonei euro (timp, condiționalități, contextualizare).

(ii) Scenariul trecerii rapide la euro - abordarea bazată pe argumentul politic/de apărare:

- o geopolitică europeană și globală favorabilă până la modificarea Proiectului European contează mai mult decât costurile și consecințele unei integrări precoce și dezechilibrarea economiei.

(iii) Scenariul de așteptare:

- indiferent de stadiul de îndeplinire a criteriilor nimic nu se schimbă în plan intern, unele state din afara zonei euro așteaptă consolidarea Proiectului European.

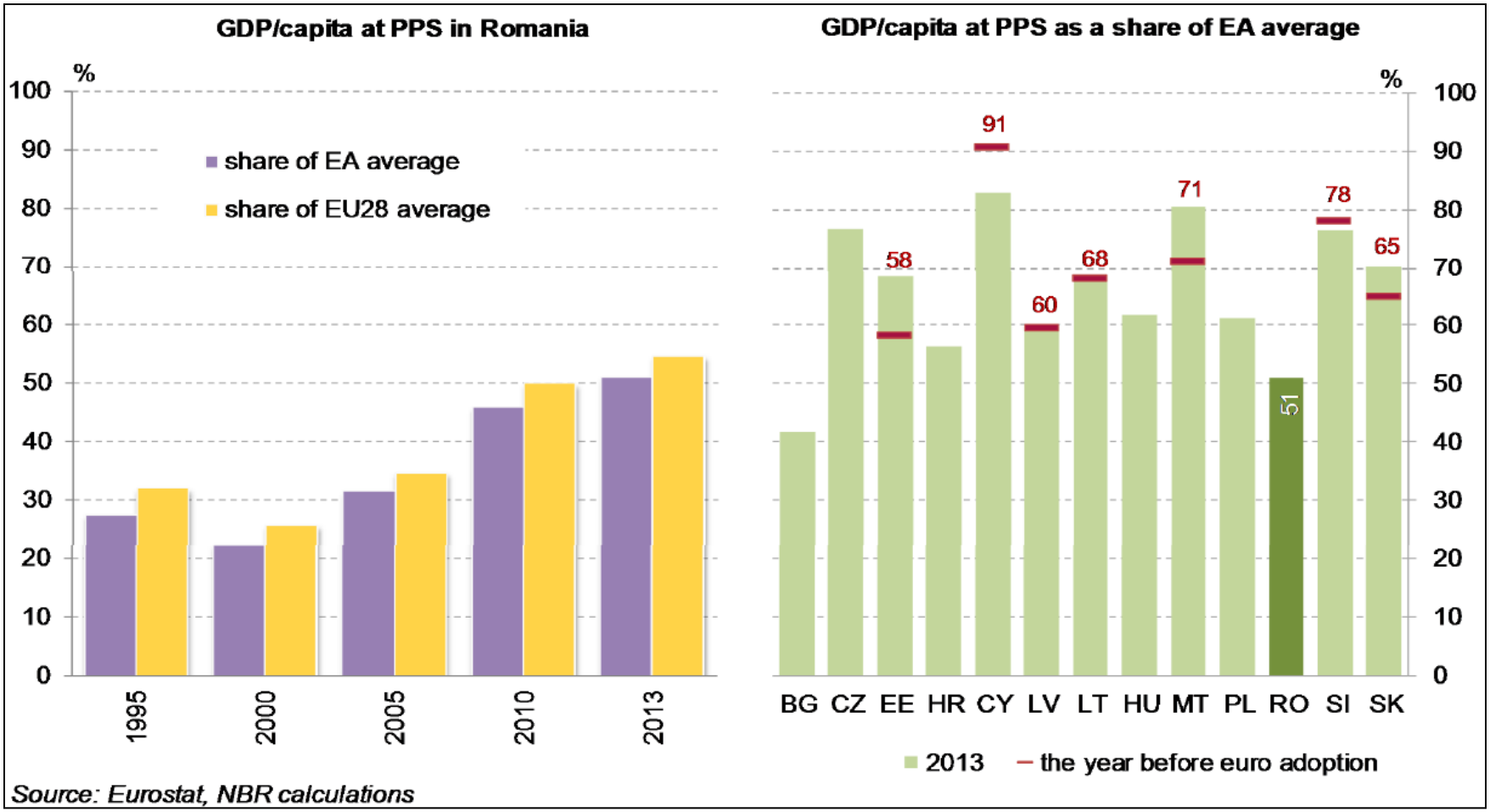
(iv) Scenariul de amânare și chiar respingere:

- cu toate că îndeplinesc condițiile formale și informale, unele state membre din afara zonei euro amână sine-die decizia încurajând concomitent sentimentul anti UE.

* Calculele sunt detaliate în lucrarea *„Aderarea României la zona euro. Întrebarea este ÎN CE CONDIȚII!”*, autori Dăianu, D., Kallai, E., Mihailovici, G., Socol, A., 2016, publicat în cadrul studiilor de strategii și politici SPOS, IER, noiembrie, disponibil la http://www.ier.ro/sites/default/files/pdf/SPOS_2016_Romania_si_aderarea_la_zona_euro.pdf

Argumente în favoarea scenariului prudent nr 1 – existența unui gap structural mare comparativ cu media zonei euro și cu alte state membre plus…..

(PPS-adjusted GDP/capita, EA zone=100%)

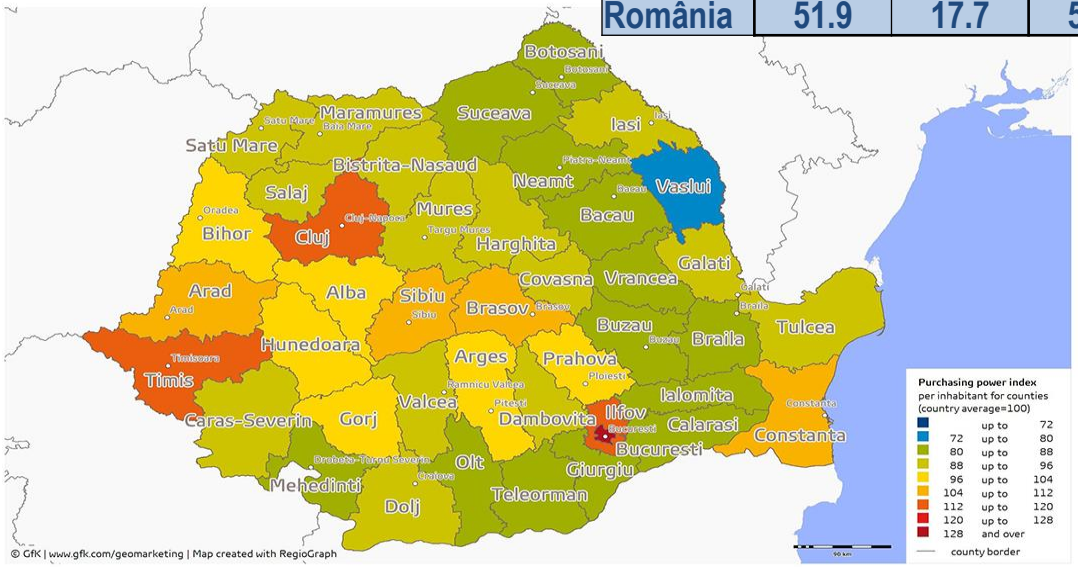
Sursa: BNR, prezentare M. Isărescu, 2015 la conferinta "Romania's path towards the euro", 20 aprilie București

....discrepanțe structurale semnificative interne (regiuni și județe) și între prețuri și salarii:

România are cea mai diferită structură economică și regională comparativ cu zona euro

GfK Purchasing Power Romania 2016

	2012		2013		2014		2015	
	Convergența prețurilor	Convergența salariilor	Convergența prețurilor	Convergența salariilor	Convergența prețurilor	Convergența salariilor	Convergența prețurilor	Convergența salariilor
UE28	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Cehia	138.6	40.3	139.0	38.8	139.1	36.6	63.3	37.9
Germania	100.9	130.9	102.7	131.7	101.5	131.2	99.8	131.6
Franța	109.0	123.8	108.0	124.6	107.7	124.2	105.4	123.2
Italia	102.7	109.9	103.3	110.4	102.9	109.1	100.9	106.8
Ungaria	61.1	30.9	59.8	30.6	57.5	30.1	57.2	30.5
Polonia	56.3	35.4	56.1	36.1	55.8	36.6	54.8	36.8
România	51.9	17.7	53.7	18.6	53.1	19.4	51.9	20.5

Calculele sunt detaliate în lucrarea ,,*Aderarea României la zona euro. Întrebarea este ÎN CE CONDIȚII!''*, autori Dăianu, D., Kallai, E., Mihailovici, G., Socol, A., 2016, publicat în cadrul studiilor de strategii și politici SPOS, IER, decembrie, disponibil la http://www.ier.ro/sites/default/files/pdf/SPOS_2016_Romania_si_aderarea_la_zona_euro.pdf

3. România și trecerea la euro – *sesiune intermediară Q&A:*

Participanții sunt invitați să intervină cu comentarii în jurul următoarei întrebări :

Este obiectivul de atingere a unui anume nivel de convergență reală/ciclică suficient de motivant pentru autoritățile naționale pentru a-și asuma responsabilitatea trecerii la euro?

Repere ajutătoare:

» *Euro înseamnă mai multă integrare. Este un avantaj sau un dezavantaj pentru politicieni?*

Principalele mesaje ale prezentării:

1. **Geopolitica și mecanica ZE contează** pentru actualele state din afara zonei euro, **însă nu sunt definitorii**→ nu pot fi un substitut pentru voința politică de a implementa reforme la nivel național.

2. Cu cât **ZE are o constituție mai sănătoasă (mai funcțională) cu atât devine mai deschisă spre (re)abordarea politicilor de extindere**, cu 2 condiții sine qua non:
   (i) statul membru candidat să fie pregătit din punct de vedere al convergenței reale și al convergenței ciclice
   (ii) voința politică unanimă a statelor membre și a instituțiilor europene de a invita la negocieri statele membre din afara zonei euro care sunt îndeplinesc toate criteriile și condițiile din evaluările suplimentare.

3. **România:**
   1. îndeplinirea criteriilor nominale de la Maastricht nu este suficientă pentru a beneficia de pe urma intrării în zona euro→ **o masă critică de convergență reală sustenabilă ex-ante** = condiția de bază pentru a crește rezistență la șocuri adverse puternice* + surse sănătoase de creștere economică sustenabilă

* Sursa: lucrarea *„Aderarea României la zona euro. Întrebarea este ÎN CE CONDIȚII!”*, autori Dăianu, D., Kallai, E., Mihailovici, G., Socol, A., 2016, publicat în cadrul studiilor de strategii și politici SPOS, IER, noiembrie, disponibil la http://www.ier.ro/sites/default/files/pdf/SPOS_2016_Romania_si_aderarea_la_zona_euro.pdf

Bibliografie selectivă:

1. Brunnermeier, M.K., H. James and J.-P.Landau, 2016, ,,The Euro and the Battle of Ideas'', Princeton University Press
2. auf dem Brinke A., Enderlein, H., Haas, J., 2016, ,,Why the Eurozone can't agree on convergence'', Jacques Delors Institut Berlin
3. Dăianu, D., Kallai, E., Mihailovici, G., Socol, A., 2016,,,Aderarea României la zona euro. Întrebarea este ÎN CE CONDIȚII!'', publicat în cadrul studiilor de strategii și politici SPOS, IER, noiembrie, disponibil la http://www.ier.ro/sites/default/files/pdf/SPOS_2016_Romania_si_aderarea_la_zona_euro.pdf
4. Enderlein H., 2005, ,,One size fits none'', Central banking XVI, no. p. 1:24-28
5. Fererra, M, 2017, ,,Reforging EU commonality after the crisis'', in ,,Quo-vadis, Identity, policy and and the future of of the European Union'', p.21-31 editată de T. Beck și G. Underhill, VoxEU.org e-Book
6. Isărescu, M., 2015, prezentare la conferința "Romania's path towards the euro", 20 aprilie, București
7. Koening, N, 2015, ,, A differentiated view of differentiated integration'', Jacques Delors Institut Berlin, policy paper no 140
8. Kuhn, T, 2017, ,,European identity through a European experiences'' in ,,Quo-vadis, Identity, policy and and the future of of the European Union'', p.31-37 editată de T. Beck și G. Underhill, VoxEU.org e-Book
9. Wallace, 2016, ,,The euro experiment. Cambridge University Press, University Printing House, Cambridge CB2 8BS, UK
10. Comisia Europeană, ,,Raportul celor 5 președinți'' (2015) și ,,Cartea albă privind viitorul UE'' (2017)

Mulțumesc pentru atenție!

www.bnro.ro

Gabriela.Mihailovici@bnro.ro

Cartea albă pentru viitorul UE – *câteva comentarii :*

- **Documentul trebuie analizat în contextul politic actual** --- mai mult ca mesaj politic în contextul electoral din Olanda, Franța și Germania decât ca un document strategic

- **Cele 5 scenarii nu sunt fixe:** documentul conturează limitele (de la status quo și până la federalizare) *dar* se lucrează cu nuanțe și cu flexibilitatea de a negocia pe combinații între scenarii, pe propuneri de scenarii alternative și pe soluții intermediare agreate între statele membre

- **Actorii se schimbă pe scena politicilor europene:** creșterea rolului PE implică: (i) îmbunătățirea consultării autorităților naționale cu parlamentele naționale și cu europarlamentarii naționali, (ii) luarea în considerare a marilor familii politice europene (PPE, S&D) pentru coaliții pe proiecte și pe linii de acțiune

- **Alianțele dintre statele mici devin și mai importante:** alianțele fixe și exclusiviste (de tip Vișegrad) înlocuite de coaliții variabile (pe dosare si pe tematici specifice) de tip real politik

- **Ce poate face diferența între statele membre:**
  - ***voința politică*** de a înlocui complexele de victimizare cu acțiuni și propuneri de implicare concretă pe proiecte europene → discuții interne serioase care să coaguleze idei și chiar consens pe marile proiecte europene → pregătirile pentru preluarea Președinției Consiliului UE=o mare oportunitate pentru unele state membre (2017: MT + ET / 2018: BG + AT / 2019: RO + FIN / 2020: HR + DE)
  - ***credibilitatea*** ca țară →bazată pe profesionalismul politicilor, a procesului decizional, a decidenților și a instituțiilor

Cartea albă pentru viitorul UE – *câteva comentarii:*

,,Variable geometry integration'', ,,A la carte integration'', ,,diferentiated integration'', ,,multi-speed integration'' există de mai bine de 45 de ani ca tehnici de mediere în lupta de idei dintre extinderea și adâncirea UE (,,over 30 different models mirrors the complex reality of differentiated integration''*) → *cca 20 de exemple concrete*:

- **1971** - Acordul European de Schimb Valutar (,,Şarpele Monetar'') între BE, DE, FR, IT, LX, HOL ca metodă de protecţie şi de dirijare a cursului valutar
- **1973** - inițiativa cancelarului Willy Brandt de ,,Europă funcțională'' a stat la baza Planului Werner pentru crearea UEM
- **1975** – Raportul Tindemans /BE despre viitorul UE ca ,,multiple speed'' Europe
- **1978** - inițiativa Schmidt /d'Estaing de a crea un regim de curs de schimb fix – European Monetary System
- **1979** – inițiativa Dahrendorf /LSE/ de ,,Europe à la carte" pentru promovarea unor interese comune specifice
- **1987** - inițiativa Kohl/Mitterrand pentru Brigada de apărare franco-germană, ,,the core of a future European army''
- **1992** - Protocolul social de la Maastricht pentru stabilirea obiectivelor politicilor sociale europene sau the ,,Thatcherite revolution'' la summit-ul de la Maastricht care a fost semnat doar de 11 state membre nu și de Marea Britanie
- **1994** –Inițiativa Balladur despre 3 ,,concentric circles": un ,,hard core''; ,,a middle tier'' politic and economic mai puțin integrat integrat și un ,,outer circle'' de state non-membre cu legături economice și de securitate
- **1994-** inițiativa Schäuble-Lamers de a lucra cu un ,,hard core'' de state care să avanseze cu integrarea în anume domenii

Sursa: Koening, N, 2015, ,, A differentiated view of differentiated integration'', J.Delors Institute Berlin policy paper no 140

Cartea albă pentru viitorul UE – *câteva comentarii:*

- **2000** – J Fisher vorbește despre un ,,centru de gravitate'' care să conducă la o federație europeană
- **2000** – J. Delors preia ideea despre Federația statelor UE ca o ,,avant garde'' cu aranjamente instituționale minimale
- **2001** – inițiativa Chirac de "pioneer groups" pentru cooperarea în domeniul coordonării economice, securitate, apărare și combaterea crimei
- **2004** –N. Sarkozy definește ,,two-speed Europe" formată dintr-un ,,federal core of Eurozone" și un ,,confederal outer band'' de state membre din afara zonei euro
- **2012** – A. Merkel consideră cu uniunea politică a UE este ,,two-speed Europe with deeper integration in the Eurozone''
- **2013** – D.Cameron pledează pentru ,,flexible integration: closer economic and political integration among some, repatriation of competences for others (e.g. UK)''
- **2013** – M. Rutte and J. Disselbloem definesc ,,flexible Europe" ca o schimbare a TFUE pentru a include clauze de ieșire atât din zona euro cât și din Schengen
- **2013/2014 –** Raportul Glienicker/Eiffel vorbește despre Proiectul European ca despre ,,a two-speed Europe with deeper integration in the Eurozone (Euro Treaty, economic government, Euro parliament)''
- **2015** – E.Letta reia ideea lui Merkel de ,,two-speed Europe" ca o necesitate pentru adâncirea integrării
- **2015** – Raportul celor 5 președinți
- **2017** – Cartea Albă despre viitorul UE

Sursa: Koening, N, 2015, ,, A differentiated view of differentiated integration'', J.Delors Institute Berlin policy paper no 140

1971-prezent = o lungă istorie de *,,variable geometry integration", ,,a la carte integration", ,,diferentiated integration", ,,multi-speed integration"*

